Egy forrás két arca

cs, 2022/06/02 - 12:16 -- Kohári Gabriella

Az 1943. évi pécsi egyetemi nagyböjti lelkigyakorlat margójára.

A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem berkein belül, minden évben országosan ismert személy vezetésével a nagyböjti időszakban 3[1] napos lelkigyakorlatot tartottak, majd az ifjúság (és igen sok professzor is) a katolikusoknak kötelező évi szentáldozását végezte.[2]

Zirci Ciszterci Apátság gyűjteményének részét képezi[3] az a Vargha Damján [György Péter][4] nevéhez köthető hagyaték, melynek feldolgozásra váró anyagában fedeztem fel másodlagos felhasználásban[5], a töredékes (A4 méretű félbevágott lap) állapotban fennmaradt, a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtára 76/1942-43. iktatószámú, 1943. április 2. napján kelt kérelmét, melyben a folyó évi nagyböjti lelkigyakorlatokra szóló jegyek kiadását kérik az Egyetemi Könyvtár felsorolt munkatársai számára.[6]

A dokumentumot ez év márciusában fedeztem fel, s melynek aktualitását a Pünkösdig tartó ünnepi időszak adja.

A dokumentum az egyértelműen meghatározható töredékessége ellenére is több releváns adatot tartalmaz, így a beküldő intézmény, az iktatószám, a keltezés helye és ideje pontosan meghatározható.

(Fejlécen)

M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Könyvtára
Pécs, Szepessy-u. 3. sz.
76. sz.
1942-43.

„Méltóságos Uram!

Hivatkozással a Rector Ur Őmagnificentiája[7] 1055/1942-43. r. számu átiratára, mély tisztelettel kérem Méltóságodat, hogy az Egyetemi Könyvtár alább felsorolt tisztviselőinek és azok hozzátartozóinak a folyó évi nagybőjti lelkigyakorlatokra jegyeket kiadni kegyeskedjék.
Kérem, Méltóságos Uram, fogadja mély tiszteletem őszinte kifejezését.

Pécs, 1943. április 2.”

Pecsét felső ívének része.

Zirc 2022. március 16.

Már töredékből is sok információt nyerhetünk. A címzett– bár a megszólításból nem derül ki, de egyéb forrásokból tudjuk– dr. Vargha Damján, ebben a kontextusban a lelkigyakorlat megszervezésével és levezénylésével megbízott illetékes, egyetemi templomigazgató. A vizsgált időpontban az Egyetemi Könyvtár igazgatója Winis Ferdinánd Nándor volt.[8]

Lelkigyakorlatokat az egyetemi hallgatók részére a Dunántúl 1926. március 7-i számában megjelent rövid ír alapján 1926. március 19-20. között tartottak először, az egyetemi templomban. Ebben az évben, az újsághír alapján vendéget szívesen láttak az egyetem hallgatóin kívül is, minden megkötöttség nélkül. [9]

1927-ben Vargha Damjánnak sikerült megnyernie Prohászka Ottokár [10]székesfehérvári püspököt, országosan híres hitszónokot, tudóst a folyó évi egyetemi hallgatók részére megtartandó nagyböjti lelkigyakorlatok, konferenciabeszédek, valamint szentmise megtartására. A Dunántúl értesülései alapján teljesen zárt lelkigyakorlat megtartására készült az egyetemi hallgatók számára.[11]

A Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Levéltárában őrizzük a Magyar királyi Erzsébet Tudományegyetem Rektori Hivatalának 1923-1951 évekből fennmaradt iktatott iratait.[12]

Az 1926/27. tanév 1937/1926-27. R. számú a Rektori Hivatal által iktatott iratból kiderül, hogy Vargha Damján a nagy érdeklődésre való tekintettel és a lelkigyakorlat megtartására kiszemelt Belvárosi Katolikus Kör dísztermének korlátozott mértékű befogadóképessége okán, valamint mivel Prohászka püspök úr lelkigyakorlatai „egyenesen az Erzsébet tudományegyetemre szorítkoznak, csak névre szóló belőpőjeggyel (nem belépődíjjal) lehessen azon megjelenni.”[13] Ezt a felvetést Gyomlay Gyula Rektor is támogatta, egyúttal a hallgatóság, valamint az egyetemi professzorok figyelmét hivatalos formában felhívta a megtartandó lelkigyakorlatra, az újonnan bevezetett protokollra. A lelkigyakorlatokkal egybeeső egyetemi előadások látogatása aló felmentésről Hirdetés formájában tájékoztatta az érinetteket.[14]

Ezt az 1927-ben bevezetett gyakorlatot követték a következő években is[15], ahogy a fellelt dokumentum, a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Levéltárában őrzött a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Rektori Hivatalának megmaradt iktatott iratai, valamint a Dunántúl egykorú tudósításai bizonyítják. [16]

Az egyetem aulájában megtartandó konferenciabeszédeken megjelenni kívánó közönségnek a személyre szólóan írásban vagy személyesen igényelt belépő jegyeket 1943-ban március 23-tól 31-ig lehetett igényelni a Maurinumban.[17] Az egyes egyetemi intézetek, hivatalok, vagy bajtási egyesületek az intézetigazgató által aláírt íven feljegyzett névsor beadásával igényelhetik a belépőjegyeket a Szent Mór kollégiumban, ahol a névre kiállított jegyeket április 1-3. között lehet átvenni-tájékoztat a Dunántúl 1943. március 21-én megjelent írásában.[18]

A fellelt dokumentum az 1943. évi nagyböjti lelkigyakorlatra vonatkozó eljárásrendhez köthető. 1943-ban ez az időszak április 7-11. közötti időszakra esett. A lelkigyakorlat lebonyolításával kapcsolatban Dr. Vargha Damján egyetemi ny.r. tanár, templomigazgató 1943. március 3-án kelt előterjesztése alapján, rektori elhatározás értelmében Hirdetést függesztettek ki, valamint az egyetem intézetei és az altisztek számára tartandó lekigyakorlatok ügyében kiadandó lista és „iratminta” megfogalmazására került sor.

A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Rektori Hivatala 1055/1942-43. R. számú iratában található IV. /1. pontjában "*Az egyetemi könyvtár tekintetes igazgatóságának*" megküldendő hirdetmény szövege

Ezt a Könyvár válaszleveléből tudjuk, ahol hivatkoznak a rektor 1055/1942-43. R. évi iratára, s amely szerencsénkre a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Levértárában őrzött ETE Rektori Hivatal iktatott

iratai között fellelhető volt.

Mint ahogy A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Könyvtára[19] 1942/42. iktatószámú irata, melyben megtaláltam a Vargha Damján részre visszaküldött és töredékesen megmaradt kérelem ép , az iktatási rendnek megfelelő aláírás és pecsét nélküli irattári példányát, melyen a fentebb ismertetett szövegrész mellett a hivatkozott tisztviselők nevét is megtaláljuk

1/ Dr. Winis Nándor	10/ Dr. Litványi Lászlóné
2/ Dr. Várkonyi Nándor	11/ Dr. Bárdos István
3/ Dr. Várkonyi Nándorné	12/ Dr. Mayer Erzsébet
4/ Somogyi Lajosné	13/ Radnai Júlia
5/ Komáromy Pál	14/ Radnai Lajosné
6/ Dr. Horváth Margit	15/ Faragó Sándorné
7/ Dr. Nyakas Sarolta	16/ Faragó Magda
8/ Dr. Nyakas Jánosné	17/ Ditrói Irén
9/ Dr. Liványi László	18/ Ditrói Margit

A már hivatkozott 1055/1942-43. R. évi irat tartalmazza többek között Dr. Vargha Damján 1943. április 11-én kelt, az 1943. év április hó 7-8-9-10- és 11-én a pécsi Erzsébet-Tudományegyetem aulájában tartott nagyböjti lelkigyakorlaton részt vett hölgyek és urak neveit tartalmazó névjegyzéket, melyet összevethetünk a Pécsi Egyetem egyetemi Levéltárában fennmaradt válaszlevéllel.[20]

A névjegyzék második lapján a II. Egyetemi tisztviselők között:

2. sorszám alatt Dr. Bárdos István, 19.ssz. Komáromy Pál, 23. ssz. Dr. Liványi László, 32. ssz. Dr. Winis Nándor neve szerepel.

„Névjegyzék az 1943. évi április hó 7-8-9-10- és 11-én tartott lelkigyakorlatra jelentkezett Hölgyekről”[21]

104-105. Ditrói Irén és Margit; 137-138. Faragó Magda és Faragó Sándorné; 238. Dr. Horváth Margit; 365. Dr. Litványi Lászlóné; 385. Dr. Mayer Erzsébet; 428-429. Dr. Nyakas Jánosné, Dr. Nyakas Sarolta; 482-483. Radnai Júlia és Radnai Lajosné; 538. Somogyi Lajosné; 635. Várkonyi Nándorné a megjelölt sorszámmal szerepelt a résztvevők között.

Dr. Várkonyi Nándort nem találjuk a listában, a hölgyek között 636. sorszám alatt közvetlenül dr. Várkonyi Nándorné neve után közvetlenül Várkonyi Wanda nevét találjuk. Mivel ő nem szerepelt a Könyvtár által összeállított listán feltételezhetjük, hogy Dr. Várkonyi Nándor helyett vett a lelkigyakorlaton. [22]

A nemi megkülönböztetésre a lelkigyakorlat idejének okán volt szükség, mivel az 1943. április 7-10.

között az Egyetem dísztermében (központi épület) megtartott lelkigyakorlat a hölgyek számára ½ 5 órakor (16.30) a férfiak részére ½ 8 (19.30) órakor volt megtartva.

Érdekes momentum, hogy a M. kir. Erzsébet tudományegyetem Rektori Hivatala 1055/1942-43. r.sz. 1943. március 30. napján irata alapján az altisztek és hozzátartozóinak lelkigyakorlatát az egyetemi templomigazgató (V.D.) előterjesztése értelmében 1943. április 15-17-én a IV. számú jogi előadótermében (jogi kari szárnyépület I. emelet/ este nyolcórai kezdettel külön tartották. A beszédeket Varga Imre győregyházmegyei áldozópap, a Szent Mór Kollégium praefectusa tartotta.[23]

Ismét egy érdekességgel gazdagodtunk. Elgondolkodtató, hogy ugyanazon irat mindkét félnél az ismert történelmi események ellenére fennmaradt, és 79 év után mutatja meg a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem vallási életének egy szegmensét.

Irodalom:

Rajczi 1999: Rajczi Péter: Vargha Damján és a Maurinum
Pécsi Szemle, 1999 (2. évfolyam, 1-4. szám) 1999 / ősz
https://adt.arcanum.com/hu/view/PecsiSzemle_1999/?pg=273&layout=s [1] Letöltve 2022.05.12.

Rajczi 1989: RAJCZI PÉTER: A „Maurinum" (A pécsi egyetemi Szent Mór kollégium történetéből) Baranya. Történelmi és honismereti folyóirat. 2. évfolyam (1989/1-2)
https://library.hungaricana.hu/hu/view/BARM_btk_1989_1_2/?pg=123&layout=s [2] Letöltve 2022.05.12.

Pécsi Egyetemi Almanach **[3]** I. 2015: Pécsi Egyetemi Almanach [3] I. Lengvári István (szerk.): Pécsi Egyetemi Almanach 1. 1367-1950 Pécs

[1] 3-5, 1926-ban 03.18-20.; 1927-ben, 1928-ban, 1929-ben, 1930-ban, 1931-ben 1932-ben....

[2] Rajczi 1989, 127.

[3]A Győri Egyházmegyei Levéltárból a Zirci Ciszterci Apátságba visszakerült hagyatékot Bérczi L. Bernát O.Cist. Zirci apát hozzájárulásával kutathatom. Ez úton is köszönöm a lehetőséget.

[4] Mosonszentmiklós, 1873. április 6. - Hegyeshalom, 1956. április 6.) ciszterci szerzetes, irodalomtörténész, a Pozsonyból Pécsre költöztetett Erzsébet egyetem tanára, a pécsi Maurinum alapítója, igazgatója, az egyetem templomigazgatója, valamint az egyetem rektora (1941-1942).

[5] Hátlapja Vargha Damján piros tintával írt kéziratos jegyzeteit tartalmazza.

[6] Ő volt az egyetemi templom igazgatója is, és így főleg az értelmiség számára gondoskodott a lelki művelésről. Ezt a célt szolgálták az évente az egyetem aulájában tartott ún. konferenciabeszédek is, amelyekre mindig országos tekintélyű teológusokat hívott meg, Rajczi 1999, 72.

[7] 1942-43. tanévben a Rektori feladatokat Schaurek Rafael látta el. Pécsi Egyetemi Almanach I. 2015, 64, 214.

[8] Winis Ferdinánd Nándor (1881-1978) igazgató (ETE Könyvtár, mb. 1942–1946, mb. 1947–1950)Pécsi Egyetemi Almanach I. 2015, 201.

[9] Dunántúl, 1926. március (16. évfolyam, 54. szám) 1926.03.07, 5.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Dunantul_1926_03/?pg=47&layout=s&query=lelkigyakorlat [4] (Letöltve 2022.05.10.)

[10]Prohászka Ottokár (1858-1927. április 2.) magyar római katolikus [5] pap [6], egyházi [7] író [8],kétszeres, filozófiai [9] és teológiai [10] doktor, politikus, egyetemi tanár [11], a Magyar Tudományos Akadémia [12] rendes tagja, országgyűlési képviselő [13], 1905 [14]-től haláláig Székesfehérvár [15] tizenötödik megyés püspöke [16], a magyar kereszténységszocializmus [17] legjelentősebb képviselője, az 1920-as évek [18] Magyarországának [19] egyik legbefolyásosabb embere, a magyar egyháztörténet egyik legismertebb alakja. Férfiaknak tartott lelkigyakorlataival vált országosan ismertté. A magyar lelkiségre gyakorolt hatását Pázmány Péteréhez [20] hasonlítják. Az Eucharisztia [21] és Krisztus [22] misztériuma mélyen foglalkoztatta, a 20. század [23] nagy misztikusai [24] közé sorolják. https://hu.wikipedia.org/wiki/Proh%C3%A1szka_Ottok%C3%A1r [25] Letöltve 2022.05.18.

[11] Dunántúl, 1927. március (17. évfolyam, 59. szám) 1927.03.13, 5.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Dunantul_1927_03/?pg=108&layout=s&query=lelkigyakorlat [26] (Letöltve 2022.05.13.)

[12] Fond VIII. 101.Magyar királyi Erzsébet Tudományegyetem (Pécs) iratai b. A Rektori Hivatal iktatott iratai, 1923-1951

[13] „Ha azután az egyetemi tanár urak és családjaik, továbbá az ifjúság már kiváltotta a névre szóló jegyét és netán még maradna hely, akkor kaphatna a város lakóssága jegyet a belépésre /valószinüleg igen kevesen/. Vargha Damján egyetemi tanár, templomigazgató 1927. február 19. napján kelt levele Gyomlay Gyula Rector részére. VIII.101.b.19.d. 1376/1926-27.

[14] M. kir. Erzsébet tudományegyetem rektori hivatala 1927. március 7. napján kelt, 1376/1926-27. R. számú Hirdetése. VIII.101.b.19.d. 1376/1926-27.

[15]Az ETE Rektori Hivatal 2097/1927-28. iktatószámú ügyirathoz kapcsolt 1907/1927/28. iktatószámú, dr. Vargha Damján egyetemi professzor, templomigazgató 1928. március 7-én kelt előterjesztésében, ahol az előző évi rendszer formájában, belépőjeggyel történő lelkigyakorlatok megtartását javasolja.

[16] Dunántúl, 1943. március (33. évfolyam, 65. szám) 1943.03.21, 4.

[17] A Maurinum megnyitása 1929. szeptember 1-je előtt pl. 1927-ben az első alkalommal az olasz intézetben (központi épület I. emelet) lehetett átvenni. 1976/1926-27. R. szám. VIII.101.b. 19. d. 1376/1926-27.

[18] Dunántúl, 1943. március (33. évfolyam, 65. szám 1943.03.21, 4.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Dunantul_1943_03/?pg=139&layout=s&query=lelki%20gyakorlat [27] Letöltve 2022. május 12.

[19] A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem (Pécs) Iratai 1923-1950, VIII. 114. Egyetemi Könyvtár iratai 1921-1949

[20] Ebből megállapíthatjuk, hogy az 1943. évi lelkigyakorlaton 678 hölgy és 512 férfi, összesen 1.190 fő vett részt.

[21] A Névjegyzék 5. oldalától kezdődően.

[22] A rokoni viszonyok nem tisztázottak. Várkonyi Nándor két gyermeke Éva (1928.07.23.) és Péter (1932.06.12.) Forrás ETE Könyvtár 90/1942/43.

[23] 1055/1942-43. VIII. 101. Vargha Damján 1943. április 17-én kelt beszámolója az Egyetem rektorának.

Forrás webcím:https://leveltar.pte.hu/egy_forras_ket_arca

Hivatkozások
[1] file:///Y:/Gabi/R%C3%B6vid%20cikkek%20Lev%C3%A9lt%C3%A1ri%20blogba%202022/R%C3%B6vid%20cikk-lelkigyakorlat/%20https:/adt.arcanum.com/hu/view/PecsiSzemle_1999/?pg=273&layout=s [2] https://library.hungaricana.hu/hu/view/BARM_btk_1989_1_2/?pg=123&layout=s [3] https://library.hungaricana.hu/hu/collection/PTE_Almanach/ [4] https://adt.arcanum.com/hu/view/Dunantul_1926_03/?pg=47&layout=s&query=lelkigyakorlat [5] https://hu.wikipedia.org/wiki/R%C3%B3mai_katolikus_egyh%C3%A1z [6] https://hu.wikipedia.org/wiki/Pap_(hivat%C3%A1s) [7] https://hu.wikipedia.org/wiki/Egyh%C3%A1z [8] https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr%C3%B3 [9] https://hu.wikipedia.org/wiki/Filoz%C3%B3fia [10] https://hu.wikipedia.org/wiki/Teol%C3%B3gia [11] https://hu.wikipedia.org/wiki/Egyetemi_tan%C3%A1r [12] https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Tudom%C3%A1nyos_Akad%C3%A9mia [13] https://hu.wikipedia.org/wiki/Orsz%C3%A1ggy%C5%B1l%C3%A9si_k%C3%A9pvisel%C5%91 [14] https://hu.wikipedia.org/wiki/1905 [15] https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A9kesfeh%C3%A9rv%C3%A1ri_egyh%C3%A1zmegye [16] https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A9kesfeh%C3%A9rv%C3%A1ri_p%C3%BCsp%C3%B6k%C3%B6k_list%C3%A1ja [17] https://hu.wikipedia.org/wiki/Kereszt%C3%A9nyszocializmus [18] https://hu.wikipedia.org/wiki/1920-as_%C3%A9vek [19] https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g [20] https://hu.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1zm%C3%A1ny_P%C3%A9ter [21] https://hu.wikipedia.org/wiki/Eucharisztia [22] https://hu.wikipedia.org/wiki/J%C3%A9zus [23] https://hu.wikipedia.org/wiki/20._sz%C3%A1zad [24] https://hu.wikipedia.org/wiki/Misztika [25] https://hu.wikipedia.org/wiki/Proh%C3%A1szka_Ottok%C3%A1r [26] https://adt.arcanum.com/hu/view/Dunantul_1927_03/?pg=108&layout=s&query=lelkigyakorlat [27] https://adt.arcanum.com/hu/view/Dunantul_1943_03/?pg=139&layout=s&query=lelki%20gyakorlat